

УДК 378.37:316.614

Світлана Сечка

КЛУБИ ЗА ІНТЕРЕСАМИ ЯК ФОРМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ ВНЗ УКРАЇНИ (60–80-х рр. ХХ ст.)

Основою суспільного розвитку є соціалізація як процес взаємодії суспільства та індивіда, у ході якої суспільство передає, а індивід засвоює та перетворює певні норми, цінності та зразки поведінки. Активний вплив на соціальне становлення молоді, надання позитивної спрямованості її соціалізаційним практикам – важлива умова стійкості та поступального розвитку суспільства. Особливо це актуально для студентської молоді, що становить потенціал розвитку економіки, політики, соціальної та духовної сфер суспільства. Розвиток особистості сучасного випускника ВНЗ може успішно здійснитися лише у тому випадку, коли він стає активним суб'єктом діяльності, у якій реалізуються його творчі сили і здібності, формується самостійність, творча ініціатива та соціальна відповідальність. Підготовка всебічно розвиненого фахівця не може бути здійснена лише у рамках навчального процесу, адже позанавчальний процес надає невичерпні можливості для самореалізації юнаків і дівчат. Цікавий досвід участі студентів ВНЗ у клубах за інтересами було накопичено у 60–80-х роках ХХ століття. Вважаємо, що його врахування і творче використання сприятиме підвищенню ефективності соціалізації студентської молоді на сучасному етапі.

Науковий фундамент вивчення проблем соціалізації був закладений ще у радянський період, а з початком кардинальних суспільно-політичних перетворень на початку 90-х років минулого століття дослідження даних проблем набуло подальшого розвитку. Досліджувалися соціально-філософські (С. Батеніна, В. Москаленко, П. Паригіна та ін.), соціально-психологічні (Г. Андрєєва, І. Кон, О. Леонтьєв, М. Лукашевич, Л. Виготський та ін.), соціально-педагогічні (О. Газман, Б. Вульфів, А. Мудрик, Н. Заверико, А. Капська, С. Харченко та ін.) аспекти соціалізації. Особливе місце займають роботи, присвячені різним аспектам виховання й соціалізації студентської молоді (Л. Аза, Б. Ананьєв, І. Бех, А. Дмитрієв, Б. Зав'ялов, В. Лісовський, С. Савченко, Ю. Загородній та ін.).

Проведений аналіз наукової літератури засвідчив, що питання соціалізації студентської молоді в дозвіллевій діяльності в історичній ретроспективі досліджені недостатньо.

Мета нашої статті полягає у висвітленні діяльності клубів за інтересами періоду 60–80-х роках ХХ століття, як такої, що активно сприяла соціалізації студентської молоді.

Ефективною формою підготовки студентів до виховної, масово-політичної роботи у виробничих колективах були факультети громадських

професій, народні університети, школи молодого лектора. Їхня мета полягала у тому, щоб сприяти поглибленню і закріпленню здобутих знань із суспільних та інших наук, розширенню теоретичного кругозору, розвитку творчих здібностей студентів.

З початку 60-х років в Україні спостерігалось зростання кількості факультетів громадських професій. Якщо в 1960/61 навчальному році факультети та їхні відділення діяли в 57-ми ВНЗ України, то вже на середину 70-х у вищих навчальних закладах їх працювало 260 з кількістю слухачів понад 70 тис. чол., тобто майже шоста частина студентів стаціонару діставала на факультетах другу, громадську професію. У педагогічних інститутах діяло 28 факультетів з кількістю слухачів 2640 чол. [1, с. 23–25].

За самою своєю природою факультети громадських професій були самодіяльними організаціями студентів, плід ініціативи молоді, які відображали потяг до активної громадсько-політичної роботи. Вони готували лекторів-пропагандистів, громадських кореспондентів газет і активістів стінної преси, керівників гуртків технічної творчості, колективів художньої самодіяльності, культорганізаторів, бібліотекарів-пропагандистів тощо.

В основу навчання на факультеті покладено принцип тісного поєднання теоретичної підготовки слухачів з їхньою практичною діяльністю в обраній громадській професії. Слухачі факультету успішно працювали у місцевих газетах, проводили соціологічні дослідження, читали лекції на підприємствах, у виробничих колективах, будівельних організаціях, школах, у студентських будівельних загонах [1, с. 23–25].

У 1965 році в Херсонському сільськогосподарському інституті був відкритий факультет громадських професій. На трьох відділеннях працювало десять секцій: на відділенні масово-політичної роботи: лекторів-пропагандистів, фотографів-кореспондентів та квітників. На відділенні спортивно-масової роботи: суддів спорту, громадських інструкторів та тренерів. На відділенні мистецтва: баяністів, піаністів, художників-оформлювачів та балетмейстерів [3, с. 23].

Новий етап у розвитку факультетів громадських професій був пов'язаний із введенням до ВНЗ системи суспільно-політичної практики. У складі факультетів громадських професій все частіше почали створюватися відділення, що готували спеціалістів масових громадських професій широкого профілю – пропагандистів-політінформаторів, громадських кореспондентів і фотокореспондентів, інструкторів та суддів по спорту, організаторів профспілкової та культурно-масової роботи [13, с. 24–25].

Іще одним проявом ініціативи студентської молоді стали клуби інтернаціональної дружби. Плідну діяльність проводив клуб інтернаціональної дружби «Мир» Ужгородського університету. В цьому

ВНЗ вищу освіту отримували більше 10 тисяч студентів, представників близько 40 національностей. Університет здійснював зв'язки у галузі навчально-методичної, науково-дослідної та ідейно-політичної роботи з Ленінградським, Томським, Горьківським, Київським, Одеським, Латвійським університетами та іншими ВНЗ. Щорічно у квітні-травні в університеті проводилися фестивалі молодих інтернаціоналістів за участю представників ВНЗ СРСР, студентів соціалістичних країн та країн Азії, Африки, Латинської Америки, які отримують освіту у Радянському Союзі, інтернаціональні наукові та теоретичні конференції студентів та викладачів.

Змістовну роботу проводив клуб дружби «Меридіан» Львівського університету, інтернаціональний клуб «Студентський меридіан» Запорізького педагогічного інституту. У клубі функціонувало шість секцій: допитливих інтернаціоналістів, інформації та зв'язку, цікавих вечорів, сприяння Інтуристу, колекціонерів, любителів іноземних мов. Заслуговує уваги діяльність клубів інтернаціональної дружби Київського, Харківського, Дніпропетровського та Донецького університетів, Дрогобицького, Ровенського, Житомирського педінститутів, Запорізького індустріального інституту [2, с. 37].

Цікаві форми роботи і іноземними студентами велися у Запорізькому медичному інституті. Клуб інтернаціональної дружби інституту «ГАУДЕАМУС» велику увагу приділяв масовим заходам, до проведення яких залучалася велика кількість українських та іноземних студентів, а також робітнича молодь шефських підприємств. На базі цього інституту була організована та проведена обласна інтернаціональна конференція на тему: «Молодь планети – за мир!», проведені Тижні дружби, тематичні вечори, присвячені знайомству з літературою та мистецтвом ряду країн; вечори питань та відповідей за участю викладачів кафедр суспільних наук; країнознавчий семінар, огляди агітбригад, спортивні змагання [2, с. 40].

Важливою складовою частиною інтернаціонального виховання студентської молоді є робота партійних та громадських організацій ВНЗ зі студентами у позанавчальний час. Ця робота спрямовується, по-перше, на подальше зміцнення дружби і співробітництва багатонаціональних студентських колективів України, по-друге, на розвиток і зміцнення дружби українських студентів зі студентами союзних республік, по-третє, на розвиток дружніх зв'язків і взаємодопомоги зі студентами країн соціалістичної співдружності [5, с. 23–24].

Клуб інтернаціональної дружби Донецького держуніверситету встановив зв'язки з багатьма ВНЗ країни (СРСР). З дружніми візитами члени клубу відвідали і ознайомилися з діяльністю клубів дружби Вільнюського, Петрозаводського та Ужгородського держуніверситетів. Під час зустрічей і бесід студенти обмінювалися досвідом роботи з інтернаціонального виховання, про змістовну організацію вечорів дружби,

про кращу допомогу студентам – іноземцям, що одержували знання у ВНЗ Радянського Союзу.

У Ровенському педагогічному інституті студентський інтернаціональний клуб став методичним центром, який надавав значну допомогу комсомольським організаціям області з питань інтернаціонального виховання студентів, учнів загальноосвітніх шкіл, технікумів. Тісні дружні зв'язки Ровенщини з Віденським округом Болгарії призвели до створення при клубі кімнати радянсько-болгарської дружби, яка стала осередком методичної та організаційної роботи з інтернаціонального виховання студентів. У кімнаті проводилися політзаняття, політінформації, читалися лекції, організовувалися зустрічі з представниками обох країн. Така форма роботи клубу допомагала виробленню у студентів організаторських навичок, методичних знань, які потрібні майбутньому вчителю-вихователю підростаючого покоління [5, с. 24–26].

Цілеспрямовану роботу по організації дозволя студентської молоді вели дискусійні клуби, що успішно працювали у багатьох ВНЗ України при кафедрах суспільних наук, особливо при кафедрах філософії. Зупинимось на досвіді роботи дискусійного клубу «Мисль», створеного при кафедрі філософії Дніпропетровського державного університету за ініціативою самих студентів. Під час визначення теми наступного засідання рада клубу заздалегідь з'ясовує найбільш хвилюючі студентів проблеми. Засідання клубу проходить після занять і триває три-чотири години. Кількість присутніх коливається від 50 до 150 чоловік. Обговорення проблем відбувається у вигляді вільної дискусії. Студенти отримали можливість у відкритій, зацікавленій бесіді обговорювати хвилюючі їх проблеми, вчаться творчо мислити, аргументувати свою точку зору [13, с. 28–29].

На початку 1970 року за участю партійного комітету та кафедри філософії був створений **молодіжно-дискусійний** клуб «Прометей», у якому діяли 5 секцій: міжнародна, мистецтва та естетичного виховання, проблем студентства та молоді, економічних проблем, спорту. У дні роботи клубу студенти збиралися у його приміщенні, обговорювали питання, які їх турбували, зустрічалися з цікавими людьми, на вечорах цього клубу вшановували пам'ять великих поетів, письменників і знайомилися з їхньою спадщиною [7, с. 36–37].

Важливим напрямом у структурі вільного часу, що сприяв створенню культурних цінностей та естетичному вихованню студентської молоді, була художня самодіяльність (студентські театри, естрадні студії, хоріві і танцювальні колективи, вокальні ансамблі).

Великою популярністю не тільки в Україні, але й за її межами користувалися колективи художньої самодіяльності Київського, Львівського, Черновецького університетів, Кіровоградського і

Дрогобицького педагогічних, Одеського і Львівського політехнічних інститутів. Багато студентських колективів ставали лауреатами Всесоюзних та республіканських фестивалів, носили звання народних.

У Полтавському педагогічному інституті огляд художньої самодіяльності починався на рівні групи, курсу, факультету та завершувався загальноінститутським фестивалем. Це дозволяло залучати до художньої самодіяльності максимальну кількість учасників, дати майбутнім педагогам навички організаторів культурного життя. Так, у 1981–1982 навчальному році в інституті працювало 35 колективів художньої самодіяльності, у фестивалі брало участь понад 600 студентів. [13, с. 26–27].

Аматорські колективи різноманітних жанрів функціонували у всіх ВНЗ країни. Художня творчість, як одна з форм соціальної активності, є складовою частиною студентського життя, важливим ідейно-виховним, емоційно-естетичним фактором, що приваблює до себе студентську молодь, відповідає їхнім запитам у естетичному пізнанні дійсності [9, с. 119].

Цілеспрямовану роботу по залученню студентів до художньої самодіяльності проводили громадські організації Київського педагогічного інституту. На початок 80-х років в інституті налічувалося більше 40 самодіяльних колективів, у яких було задіяно понад 1350 студентів. У 1981 році художні колективи «Червона калина», «Чарівниця», «Горицвіт», «Веселі музики», студія художнього слова брали участь у міському огляді-конкурсі і завоювали призові місця. Хоровому колективу фізико-математичного факультету «Барвінок» присвоїли звання народного. Самодіяльні колективи систематично виступали з шефськими концертами у школах, трудових колективах, перед трудівниками сільського господарства. Досвід роботи педінституту був схвалений міським комітетом ЛКСМУ [4, с. 11].

Широкою популярністю користувалися воєнно-патріотичні клуби, музеї. Всесоюзного визнання отримали клуби «Романтик» Одеського політехнічного інституту, «Дорогами батьків» Одеського університету, «Червона гвоздика» Харківського інституту радіоелектроніки, «Неспокійна повість доблесті» Мелітопольського педінституту, музей «Славних справ та традицій» у Харківському університеті [2, с. 34–35].

Заслуговує на увагу робота клубу «Сильні духом», створеного у 1964/65 навчальному році у Рівненському педагогічному інституті. Клуб був учасником чотирьох Всесоюзних походів по місцях революційної, бойової і трудової слави радянського народу. У діяльності клубу «Шляхами батьків», створеного в Одеському університеті, брали участь понад 200 студентів різних факультетів. Плідно працював клуб «Прометей» у Ніжинському педагогічному інституті. Його засідання, у яких беруть участь старі комуністи, учасники громадянської та

Вітчизняної воєн, проходять під девізом – «У комсомольському серці щомить вогонь Прометея горить» [12, с. 68–69].

Заслуговує на увагу туристський клуб «Романтик» Одеського політехнічного інституту, заснований у 1957 році, який виховав чимало туристів-спортсменів і організаторів. У «Романтика» існували свої традиції, форми і методи роботи в галузі патріотичного виховання. У 1964 році туристи пішли дорогами боїв ВВВ на Кавказі. Саме у цьому році виникла думка про проведення ряду спеціальних експедицій по вивченню оборони Кавказу. Пропозиції спортсменів-туристів підтримали партійна та комсомольська організації інституту. Про активну роботу клубу «Романтик» говорить і той факт, що на IV Всесоюзному зльоті у Києві туристи одержали першу премію за найбільш цікаву і змістовну роботу і диплом журналу «Романтик» за краще висвітлення походу в пресі [6, с. 107–108].

У ВНЗ України діяли спортивні клуби, які широко практикували такі масові форми фізичного виховання, як молодіжні легкоатлетичні та лижні кроси, спартакіади, змагання на призи клубів ЦК ВЛКСМУ. Щороку понад 3,5 млн. юнаків і дівчат брали участь у змаганнях з багатоборства ГПО. Значний досвід спортивно-масової роботи нагромадили спортивні клуби Івано-Франківського інституту нафти і газу, Вінницького політехнічного, Одеського медичного, Черкаського і Полтавського педагогічних інститутів, Київського інституту культури та Львівського інституту фізкультури, які за підсумками соціалістичного змагання у 1981 р. визнані кращими серед студентських спортивних організацій [4, с. 12].

У Харківському авіаційному інституті спортивний клуб працював на базі спортивного комплексу, до якого входили спортивний павільйон з ігровим залом, залами боротьби та боксу, плавальний басейн, зал штанги, гімнастичний зал, баскетбольні та волейбольні майданчики. В 1973 році розпочалось будівництво легкоатлетичного манежу – унікального спортивного спорудження. Студенти з великим захопленням займалися гімнастикою, легкою та важкою атлетикою, боксом, баскетболом, футболом, волейболом, плаванням, боротьбою, фехтуванням, альпінізмом, лижним та велосипедним спортом. За успішне проведення Всесоюзного огляду та екзамену комсомольців та молоді по фізичній та воєнно-технічній підготовці у 1971 році колектив інституту був нагороджений пам'ятним Червоним прапором ЦК ВЛКСМ. Інститут завоював 1-е місце у комплексній спартакіаді студентства Харкова та був нагороджений Прапором обласної Ради ДСО «Буревісник» [8, с. 9].

У Криворізькому гірничорудному інституті, на кожному факультеті спортклуби дбали не тільки про виступи збірних команд, але й проводили змагання серед навчальних груп на факультетах, що дозволяло залучити до занять фізичною культурою й спортом якомога більше молоді [10, с. 88].

Чимало зробили ВНЗ Української РСР і в галузі розгортання

спортивно-масової роботи. Тут варто згадати передусім IV Спартакіаду народів Радянського Союзу (1967 р.), в якій взяли активну участь студентські колективи України. В період підготовки до неї в усіх 138 спортивних клубах ВНЗ УРСР було проведено масові спортивні змагання. Важливим заходом у справі розгортання студентського спорту стала Всесоюзна Універсіада (1970 р.), на якій українські студенти завоювали III командне місце. [11, с. 118].

Таким чином, студентські клуби та об'єднання за інтересами виступали значним фактором соціалізації молоді у 60–80-х роках ХХ століття. Участь у них допомагала студентам раціонально використовувати вільний час, розширювати світогляд, виробляти комунікативні навички, сприяла, розвитку соціальної активності, особистісному зростанню та самоствердженню.

Подальшого історико-педагогічного вивчення потребують інші напрями соціалізації студентів вищих навчальних закладів України, актуальним є дослідження регіональних особливостей соціалізаційних процесів у вітчизняній вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головатий М. Ф. Факультети громадських професій – форма підготовки майбутніх спеціалістів до політико-виховної роботи у трудовому колективі / М. Ф. Головатий // Вища і середня педагогічна освіта. – 1976. – Вип. 9. – С. 23–27.
2. Гордєєв Б. В. Идейно-политическое воспитание студентов / Б. В. Гордєєв. – К. : Вища шк., 1984. – 51 с.
3. Гречко Т. В естетичному вихованні молоді враховувати потреби села / Т. Гречко // Естетичне і фізичне виховання та побут студентів : матеріали першого республіканського зльоту студентів-активістів. – Видавництво Київського ун-ту, 1970. – С. 23–24.
4. Дорофей В. Т. Роль громадських організацій у комуністичному вихованні молоді / Дорофей В. Т. – К. : Знання, 1982. – 15 с.
5. З досвіду інтернаціонального виховання студентської молоді у вузах УРСР. – Ужгород, 1973. – 28 с.
6. Кожушний В. Наш туристський клуб «Романтик» / Кожушний В. // Естетичне і фізичне виховання та побут студентів : матеріали першого республіканського зльоту студентів-активістів. – Вид-во Київського ун-ту, 1970. – С. 106–108.
7. Козак Ю. Збагачуватись духовно, глибше розуміти життя / Козак Ю. // Естетичне і фізичне виховання та побут студентів : матеріали першого республіканського зльоту студентів-активістів. – Вид-во Київського ун-ту, 1970. – С. 36–38.
8. Колосова К. В людині все повинно бути прекрасним. / Колосова К. // Естетичне і фізичне виховання та побут студентів : матеріали першого

- республіканського зльоту студентів-активістів. – Вид-во Київського ун-ту, 1970. – С. 3–10.
9. Коммунистическое воспитание студентов. – К. : Вища шк., 1977. – 231 с.
  10. Лапутін М. Проблеми студентського спорту / Лапутін М. // Естетичне і фізичне виховання та побут студентів : матеріали першого республіканського зльоту студентів-активістів. – Вид-во Київського ун-ту, 1970. – С. 84–90.
  11. Маланчук В. Ю. Вища школа УРСР. Здобутки і перспективи (1966–1970) : наукове видання / В. Ю. Маланчук, В. М. Попов, А. Н. Новомінський. – К. : Вища шк., 1971. – 148 с.
  12. Попов В. М. Готувати патріотів, бійців / Попов В. М. // Проблеми вищої школи. – 1969. – Вип. 1. – С. 54–81.
  13. Стоян А. Н. Организация досуга студенческой молодежи / Стоян А. Н. – К. : Вища шк, 1984. – 40 с.